

PREVENTIE IN HET ONDERWIJS

Groeien naar “wenselijke preventie”

Een belangrijk deel van het leven van kinderen en jongeren speelt zich af op en rond de schoolbanken. Bij sommige leerlingen gaat dat gepaard met ernstige of minder ernstige problemen van verschillende aard, terwijl vele anderen er zonder noemenswaardige incidenten doorheen komen. Elke school streeft er uiteraard naar om zoveel mogelijk problemen te voorkomen en een zo optimaal klimaat te creëren binnen zijn muren. Daartoe wordt regelmatig overwogen de nodige preventieve initiatieven op te zetten. Maar hoe pak je dat best aan? Hoe voorkom je dat leerlingen spijbelen? Hoe vermijd je ongeïnteresseerde leerlingen in de klas? Hoe kunnen pestgedrag en brutaliteiten ten aanzien van medeleerlingen of leerkrachten vermeden worden? Hoe ga je het druggebruik in de school tegen? Vaak zijn er vele, verschillende manieren om ten aanzien van deze problemen aan preventie te doen. Niet elk preventie-initiatief is echter even wenselijk voor wie een positief schoolklimaat nastreeft.

In deze bijdrage presenteren we een onderzoek rond 'Preventie met betrekking tot de jeugd inzake welzijn en gezondheid'.¹ Hierin werd een referentiekader uitgewerkt dat ruimer bruikbaar is en ook op preventie-initiatieven binnen het onderwijs van toepassing is. Het begrip 'wenselijke preventie' werd ontwikkeld en omgezet in werkbare dimensies en indicatoren en concrete vragen.

In eerste instantie geven we aan waarom een inhoudelijke visie op preventie werd uitgewerkt, waarna we het begrip preventie proberen af te bakenen. Dit doen we door stil te staan bij WAT preventie inhoudt. In derde instantie beschrijven we de inhoudelijke visie op wenselijke preventie, m.a.w. HOE wenselijke preventie er dient uit te zien. Dit doen we aan de hand van de vijf dimensies: radicaliteit, offensiviteit, integraliteit, participatie en democratisch karakter. Tot slot vermelden we kort hoe we deze vijf dimensies verder hebben uitgewerkt in een preventiespiegel, een instrument voor wenselijke preventie.

Voortbouwend op het model De Cauter

Bijna 15 jaar geleden ontwikkelde Frits de Cauter een preventiemodel dat in heel wat scholen wordt gebruikt als referentiekader voor preventieprojecten. Het model De Cauter bleek (en blijkt) doorheen de jaren telkens opnieuw goed bruikbaar om te reflecteren over het eigen handelen of om als team acties uit te tekenen en uit te voeren. Voortbouwend op het preventiemodel van Frits De Cauter werkten wij een bruikbaar instrument voor scholen uit: de Preventiespiegel voor Projecten. Dit instrument is een reflectie-instrument dat mensen in het onderwijs moet ondersteunen bij de vormgeving, uitvoering en evaluatie van concrete preventieprojecten.

Op basis van het instrument kan preventie inhoudelijk (bij)gestuurd worden. We presenteren het in de vorm van een 'preventiespiegel': het laat toe om de eigen positie ten aanzien van 'wenselijke preventie' in te schatten en ter discussie te stellen, om vervolgens in functie van verdere evolutie groeimarges te bepalen.

Meer dan effectiviteit en efficiëntie

Vaak worden preventie-initiatieven afgerekend op criteria als effectiviteit, efficiëntie en de mate waarin

men projectmatig werkt. Deze elementen zijn vast en zeker waardevol en verdienen ingebracht te worden in het preventiedebat. Toch laat wenselijke preventie zich niet louter uittekenen aan de hand van naakte effectiviteits- of efficiëntiecijfers. Laten we dit met een voorbeeld illustreren: een school heeft herhaaldelijk te maken met vandalisme op de fietsen van de leerlingen en leerkrachten. Dit veroorzaakt steeds weer heel wat onrust en problemen op school. Ter preventie beslist de directie om alle leerlingen tijdens de vrije momenten steeds binnen te houden. Deze strategie blijkt bijzonder effectief aangezien er geen problemen meer worden gemeld bij het fietsrek. Bovendien betreft het ook een efficiënte aanpak, aangezien het initiatief weinig of geen kosten draagt. Deze vorm van preventie is duidelijk niet wenselijk te noemen. De jongeren verloren een groot deel van hun vrijheid. Wie werkzaam is binnen het onderwijs weet dan ook reeds langere tijd dat er met méér moet rekening gehouden worden dan bovenstaande elementen. Bepaalde waarden en normen komen in het gedrang als effectiviteit, efficiëntie en projectmatig werken te eenzijdig de boventoon gaan voeren. Toch klinkt hun stem in het debat vaak weinig krachtig en zeker niet doorslaggevend. Dit artikel poogt een eerste stap te zetten naar een meer concrete omschrijving van de abstracte ideeën over wenselijke preventie.

“Preventie” en “wenselijke preventie”

Vooraleer we de stap zetten naar HOE een wenselijke preventie kan ingevuld worden, dienen we eerst nog stil te staan bij een omschrijving van preventie, m.a.w. WAT preventie inhoudt.

Een algemene omschrijving van preventie is noodzakelijk om het preventieveld af te bakenen maar volstaat niet als basis voor dit onderzoek. Zij zegt namelijk niets over het soort preventie waarvoor men staat. Vandaar dat we na het definiëren van preventie ook een omschrijving van “wenselijke preventie met betrekking tot welzijns- en gezondheidsproblemen van kinderen en jongeren” geven.

Als algemene definitie stellen wij voorop:

“Preventie omvat de doelbewuste en systematische initiatieven die anticiperen op risicofactoren”.

De kernwoorden hierin zijn:

- doelbewust, verwijst naar het bewustzijn omtrent het doel;
- systematisch, er wordt planmatig aan gewerkt;
- initiatieven of handelingen en dus niet omstandigheden;
- anticiperen, het uitkijken naar voorspellende factoren in functie van een gewenste situatie;
- risicofactoren, factoren waarvan hun verband met toestanden die de gewenste situatie belemmeren, omschreven kan worden.

Op basis van deze definitie kunnen preventie-initiatieven en een preventiebeleid onderscheiden worden van respectievelijk initiatieven met een preventieve waarde en een beleid met preventieve effecten. Zo hebben het onderwijs, het jeugdwerk, de sportsector, het cultuuraanbod, de media en nog andere initiatieven in het beleid of het werkveld vaak een preventieve waarde zonder daarbij expliciet preventie-initiatieven op te zetten. Zolang zij niet doelbewust en systematisch anticiperen op welbepaalde negatieve effecten van bepaalde risicofactoren, zijn zij geen preventie-initiatief. Zo wil het onderwijs haar werking veelal bewust loskoppelen van risicofactoren. Het onderwijs is niet bedoeld om te anticiperen op risico's en problemen, maar wordt georganiseerd vanuit een fundamenteel basisrecht, nl. recht op onderwijs. Hoewel het ook preventieve effecten heeft, wordt het onderwijs niet opgezet met die bedoeling. Aldus valt het onderwijs als instituut niet onder onze definitie van preventie. Binnen de school kunnen echter wel 'echte' preventie-initiatieven opgezet worden. Bovendien kunnen de dimensies van wenselijke preventie ook preventieve effecten hebben door ze systematisch in het achterhoofd te houden bij het uitvoeren van de dagelijkse activiteiten op school.

Het onderzoeksoepzet betreft evenwel niet de gehele preventie. Binnen het onderzoek moet er een omschrijving komen van "preventie met betrekking tot welzijn en gezondheid van kinderen en jongeren" die door het beleid kan gepromoot worden en door de praktijk verder ontwikkeld kan worden. Hierbij hebben wij vanuit een sociaal-ethisch engagement keuzes gemaakt voor een bepaald soort preventie², gebaseerd op de principes van een sociaal rechtvaardige samenleving. Aldus komen wij tot volgende omschrijving van wenselijke preventie:

"Wenselijke preventie omvat de doelbewuste en systematische initiatieven die, in functie van het bevorderen of behouden van het welzijn en de gezondheid van de doelgroep kinderen en jongeren,

- *steeds eerder pogen te anticiperen op risicofactoren*
- *maximaal offensief zijn*
- *een integrale aanpak uitbouwen*
- *op een participatieve manier werken*
- *een democratisch karakter hebben"*.

Wij lichten deze vijf dimensies hier verder toe.

Vijf dimensies van wenselijke preventie

We onderscheiden vijf dimensies van wenselijke preventie. Deze vormen een belangrijk houvast voor wie

preventie-activiteiten wil opzetten die niet enkel effectief of efficiënt zijn, maar tevens werkelijk bijdragen aan de opbouw van een sociale en rechtvaardige samenleving. Preventie is niet wenselijk wanneer het zijn beperkte, vooropgestelde doelstellingen bereikt, zonder rekening te houden met tal van mogelijke, ongewenste neveneffecten. De inbreng van deze dimensies in het preventiedenken moet vermijden dat preventie louter is gebaseerd op effectiviteits- of efficiëntiedenken, waardoor de kwaliteit van het samenleven ernstig kan geschaad worden.

Van de vijf dimensies die worden besproken, zijn er drie die inhoudelijk nauw samenhangen met de dimensies uit het preventieschema van De Cauter³. Het betreft de dimensies radicaliteit, offensiviteit en integraliteit⁴. Daarnaast werden nog de dimensies participatie en democratisch karakter ontwikkeld.

Radicaliteit

Radicaliteit verwijst naar de tijdsdimensie die in het schema van De Cauter aan bod komt. Preventie kan namelijk ingrijpen op verschillende momenten van de probleemwording. Men kan ageren op een moment dat een probleem reeds ver gevorderd is of men kan pogen in te grijpen op een eerder moment in de probleemwording. Wie preventie opzet om het genotsmiddelengebruik tegen te gaan, kan zich bijvoorbeeld richten op alle kinderen en jongeren, ook al kwamen zij nog niet in aanraking met deze producten. Het is evenwel ook mogelijk een initiatief op te zetten gericht op de experimenterende gebruikers of -nog verder op de tijdslijn- de verslaafde gebruikers. Er bestaat best een verscheidenheid aan preventieprojecten, zodat zowel het doelpubliek dat nog niet ver gevorderd is in de probleemwording als het doelpubliek dat wel reeds met belangrijke problemen kampt van de nodige, aangepaste preventie kan worden voorzien. Toch moet men vanuit elk van deze preventieprojecten pogen een bijdrage te leveren om het probleem eerder op de tijdslijn te stoppen. Immers, hoe verder een probleem evolueert, hoe groter de mate van onwelzijn of ongezondheid die wordt ervaren. Vaak wordt ten onrechte begrepen dat deze dimensie vraagt om geen preventieprojecten op te zetten op een problematiek die reeds ver gevorderd is op de tijdslijn. In een evenwichtig preventieveld hebben zij wel degelijk hun plaats. Zij beschikken echter -net als andere preventieprojecten- over belangrijke informatie en knowhow die ertoe kan bijdragen problematieken eerder op de tijdslijn te stoppen. De dimensie radicaliteit vraagt preventiewerkers om deze nuttige data door te geven aan die organisaties en/of instanties die goed geplaatst zijn om preventie-acties te organiseren die eerder op de tijdslijn te situeren zijn. Concreet kan de dimensie radicaliteit een invulling krijgen door te voorzien in een registratie van relevante gegevens en door de bekomen informatie door te geven, te signaleren aan de genoemde instellingen.

Een fictief voorbeeldje: *de vzw Asback is een preventie-initiatief dat wil voorkomen dat zwaar verslaafde rokers rookgerelateerde ziektes zoals kanker ontwikkelen. Daartoe worden onder andere activiteiten opgezet waarbij het eten van gezonde voeding bij deze bevolkingsgroep*

extra wordt aangemoedigd. Vanuit hun positie in het veld doen zij uiteraard nuttige ervaring en kennis op over hun doelgroep. Zo merken zij bijvoorbeeld dat velen onder hen hun eerste sigaret rookten onder druk van vrienden in of rond de school. Als Asback zijn radicale dimensie wil realiseren, dan hoort zij dergelijke informatie te verzamelen en te signaleren naar relevante partners: bijvoorbeeld naar de organisatie 'Nosmoking', een preventie-initiatief dat wil voorkomen dat niet-rokers beginnen te roken. Dit initiatief bevindt zich eerder op de tijdslijn van probleemwording dan Asback. Ook de signalering naar organisaties die niet tot het preventieveld horen (maar mogelijk door enkele aanpassingen binnen hun algemeen beleid preventieve effecten kunnen genereren) is belangrijk in het vervullen van deze dimensie. Door bij scholen of bij lokale beleidsmensen te signaleren dat vele rokers de eerste sigaret opsteken omwille van groepsdruk, kan dat er op termijn toe leiden dat vanuit die hoek initiatieven worden ondernomen om de sociale vaardigheden bij jonge mensen te verbeteren en hun weerbaarheid te verhogen.

Offensiviteit

Deze dimensie vraagt om zoveel mogelijk voor een offensieve aanpak te kiezen en zo weinig mogelijk defensief te werk te gaan. Een offensieve aanpak betekent dat men kiest voor preventie-activiteiten die de handelingsmogelijkheden van jongeren verruimen, terwijl een defensieve aanpak deze mogelijkheden juist inperkt. Vandalisme door rondhangende jongeren in een dichtbevolkte stadsbuurt zou men bijvoorbeeld kunnen linken aan het feit dat in de buurt te weinig vrijetijdsalternatieven zijn. Een offensieve aanpak zou kunnen zijn dat in deze wijk sportinfrastructuur wordt voorzien. Men biedt kinderen en jongeren nieuwe handelingsmogelijkheden aan en het vandalisme uit verveling wordt tegengegaan. Men zou echter ook defensief kunnen reageren door jongeren de toegang te ontzeggen tot die plaatsen waar het probleem regelmatig opduikt. De vrijheid van deze groep wordt op die manier echter danig ingeperkt.

Een defensieve aanpak is echter niet altijd uit te sluiten. Hoe acuter en hoe ernstiger het probleem wordt, hoe groter de druk om voor een snelle, defensieve aanpak te kiezen. Bijvoorbeeld wanneer een jongere ernstig suïcidaal gedrag vertoont, kan geopteerd worden om defensief in te grijpen door hem/haar te laten opnemen in een psychiatrische instelling. De gevaarsituatie is op dat moment zo groot dat een dergelijke ingreep verantwoord is. Toch moet daarna opnieuw overwogen worden hoe binnen deze interneering zo offensief mogelijk kan gewerkt worden. Ook moet nagegaan worden hoe deze defensieve, vrijheids-

beperkende maatregel zo snel mogelijk opgeheven kan worden om over te gaan naar een meer offensieve strategie.

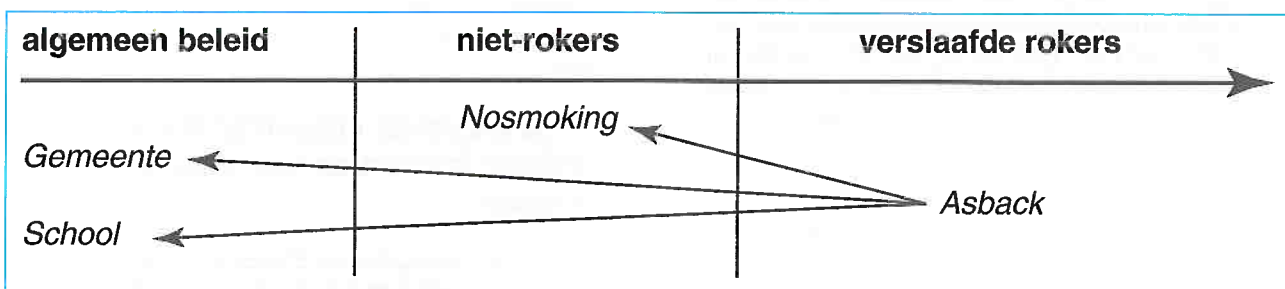
Offensieve acties kunnen ruwweg in twee soorten opgedeeld worden. Men kan ten eerste nieuwe handelingsmogelijkheden aanbieden (zie hoger). Daarnaast kan men ook aanwezige, alternatieve handelingsmogelijkheden stimuleren. Via positieve stimulansen worden jongeren aangemoedigd om voor bepaalde wenselijke gedragingen te kiezen. Men kan bijvoorbeeld aan tandpasta een heerlijke smaak toevoegen zodat poetsen plezieriger wordt.

Bij defensieve acties bestaat een gelijkaardige opdeling. Gedragingen kunnen onmogelijk worden gemaakt. Door een speelplein te verwijderen, kan er ook geen vandalisme meer gepleegd worden. Minder ingrijpend, maar nog steeds belastend voor de keuzevrijheid, zijn preventieve acties die ongewenste gedragingen ontraden (i.p.v. gewenste gedragingen te stimuleren). Een klassiek voorbeeld zijn de foto's van zwarte longen die men op sigarettapakjes wil vertonen.

De preventieve initiatieven kunnen nog op een andere manier aandacht hebben voor een maximaal offensieve aanpak. Men kan trachten zijn doelgroep te bereiken enerzijds door deelname aan de actie verplicht te maken of anderzijds door de actie zo aantrekkelijk mogelijk te maken zodat jongeren uit eigen wil gebruik maken van het aanbod. Deze laatste optie respecteert beter de vrijheid van de doelgroep dan wanneer de deelname verplicht is.

Integraliteit

Een onderscheid is ook te maken tussen persoonsgerichte en contextgerichte acties. Doordat persoonsgerichte acties een interne verandering nastreven binnen de persoon, wordt de verantwoordelijkheid van een problematiek in feite (op zijn minst gedeeltelijk) bij het individu gelegd. Uiteraard is het belangrijk dat preventieve initiatieven daarnaast ook oog hebben voor de rol van de context in de totstandkoming of handhaving van een probleem. Persoonsgerichte acties zijn zeker niet onwenselijk en kunnen bijzonder nuttig zijn, maar een goed preventieproject waakt erover niet enkel individuen te viseren als voorwerp van verandering. Het heeft namelijk ook aandacht voor de context waarbinnen individuen opereren. De context krijgt hier trouwens een ruime invulling: dit kan gaan over de familie, de school, politici, instituties, regelgeving, enzovoort. Wanneer een school kampt met een hardnekkig spijbelprobleem, kan men bijvoorbeeld een campagne uitwerken waarbij spijbelaars het belang van aanwezigheid in de les beter inschatten of

krijgen zij vaardigheden mee om gezondere relaties met leerkrachten te kunnen opbouwen. Om de problematiek op langere termijn een halt toe te roepen zal het echter nodig zijn om als school ook te zoeken naar mogelijke structurele oorzaken die het spijbelgedrag in de hand werken. Zo kan de verbetering van het schoolklimaat een belangrijk preventief effect hebben op termijn, of kan men vorming geven aan leerkrachten zodat ook zij gezondere relaties met leerlingen kunnen opbouwen. Contextgerichte acties horen (al dan niet naast persoonsgerichte acties) steevast thuis binnen een wenselijk preventie-initiatief.

Participatie

Preventie-initiatieven die zich op kinderen en/of jongeren richten, zijn talrijk in aantal. Deze acties hebben een grote invloed op hun leefwereld. In een samenleving die emancipatie en optimale ontplooiing bij zijn jongeren nastreeft, is het ethisch moeilijk te verantwoorden dat deze doelgroep zelf niet zou deelnemen aan de vormgeving van die leefwereld. Kinderen en jongeren krijgen als speelbal van weliswaar goedbedoelende preventiewerkers te vaak de rol van passieve consument toegeschoven. Bij het opzetten van preventie moeten mogelijkheden worden voorzien waarbij zij hun stem kunnen laten horen en hun ideeën kunnen laten meetellen in het bouwen aan onze samenleving. Dit betekent niet dat zij per se belast moeten worden met deelname aan elk denkbaar preventieproject. Zij verdienen een kans om deel te nemen, maar moeten evenzeer de mogelijkheid hebben om voor non-participatie te kiezen.

Participatie van jongeren verdient een plaats binnen de verschillende fasen die een project doorloopt. Bij de fase van probleemanalyse en probleemformulering kan nagegaan worden of het probleem ook door de kinderen en jongeren als een probleem wordt ervaren, hoe zij de problematiek kaderen, enzovoort. Tijdens de planning kan hun inbreng gebruikt worden om onder andere een geschikte strategie te bepalen. Bij de uitvoering kunnen zij taken opnemen die al dan niet enige verantwoordelijkheid vragen. Ten slotte kunnen participerende jongeren een belangrijke bijdrage leveren tijdens de evaluatiemomenten van projecten.

Nog vóór het project in zijn eerste fase -probleemanalyse en probleemformulering- belandt, kunnen kinderen en/of jongeren ook al een grote inbreng hebben. Dit is het geval wanneer het aan te pakken probleem door hen zelf op de agenda geplaatst wordt in plaats van door volwassenen.

De participatie gebeurt bij voorkeur aan de hand van een rechtstreekse communicatie tussen de kinderen en jongeren en de projectmedewerkers. Op die manier wordt hun boodschap zo min mogelijk vervormd door filters of ruis. Een dergelijke inbreng kan bijvoorbeeld gebeuren door het organiseren van enquêtes, interviews, groepsgesprekken, ideeënbusjes, klachtenbanken, enzovoort.

Soms wordt ook onrechtstreeks naar het verhaal van kinderen en jongeren gepeild. Daarbij wordt een leerkracht gevraagd in zijn/haar klas een thema te bespreken en de bekomen informatie door te geven, of een voorzitter van de jongerenraad gaat rapporteren aan

de projectmedewerkers. Dit zijn evengoed lovenswaardige initiatieven, al moet men wel bewust zijn van de kleine of grote veranderingen die de boodschap ondergaat door met (volwassen) tussenpersonen te werken.

In sommige gevallen wordt niet het verhaal van de kinderen of jongeren zelf aanhoord, maar gaat men de betrokkenen op de doelgroep (ouders van jonge kinderen, persoonlijke begeleiders van mentaal gehandicapte kinderen...) een inbreng laten doen. Dit is het geval wanneer de doelgroep zelf niet mondig genoeg geacht wordt. Ook deze vorm van participatie is waardevol, al moet steeds ook nagegaan worden of het niet mogelijk is om, zelfs bij minder mondige groepen, (een deel van) hun verhaal aan de oppervlakte te krijgen via rechtstreekse of onrechtstreekse participatie.

Democratisch karakter

De vijfde dimensie stimuleert het democratisch karakter van preventie-initiatieven. Niemand zal tegenspreken dat iedereen recht heeft op preventie en dat de initiatieven bijgevolg geen personen omwille van bepaalde kenmerken mogen uitsluiten. Toch is het niet zo evident om dit in de praktijk te realiseren. Te vaak wordt er te gemakkelijk vanuit gegaan dat een actie iedereen bereikt, met als gevolg dat dikwijls dezelfde groepen niet van het preventieve aanbod kunnen genieten: mensen met een handicap, allochtonen, kansarmen, analfabeten, enzovoort. Deze dimensie roept organisatoren van preventie op om extra aandacht te hebben voor deze verschillende groepen binnen onze samenleving. Preventie is te belangrijk om groepen mensen van verstoken te laten blijven. Het realiseren van deze dimensie vraagt speciale aandacht op twee momenten. In de eerste plaats wanneer men een doelgroep afbakt voor zijn project. Soms kan het nuttig zijn om zich naar een beperkte groep te richten. Bijvoorbeeld wanneer de leerlingeraad enkel leerlingen uit het ASO en het TSO aantrekt, maar niet uit het BSO, kan gedacht worden om een project op te zetten dat enkel op deze laatste groep gericht is en hen op die manier wil stimuleren tot deelname. De afbakening zou echter niet verantwoord zijn als blijkt dat het non-participatieprobleem in feite niet enkel bij leerlingen uit het BSO een probleem is, maar bij alle leerlingen van de school.

Eens de doelgroep afgebakend is, vraagt deze dimensie de inclusiviteit te verzekeren. Dit wil zeggen dat men binnen deze doelgroep wel degelijk iedereen probeert te bereiken. Als men bijvoorbeeld allochtonen afbakt als doelgroep, moet men wel degelijk elke allochtoon de kans geven om van het aanbod te genieten: dit wil zeggen ook de kansarme allochtoon, de analfabete allochtoon, de allochtoon met een mentale, visuele, auditieve of motorische handicap, enzovoort.

De vijf dimensies uitgewerkt in een werkbaar instrument voor wenselijke preventie

De PreventieSpiegel voor Projecten (PSP) is een instrument dat werd ontwikkeld om de vijf dimensies

van preventie te screenen bij bestaande preventie-initiatieven⁵. Het brengt per initiatief in beeld in welke mate het aansluit bij elke dimensie en waar er groeimogelijkheden zijn om tot een betere invulling van deze dimensies te komen. De visuele voorstelling van deze groeimarges heeft als doelstelling de reflectie omtrent de dimensies te stimuleren. De gebruiker van de PSP wordt opgeroepen om na te denken op welke manier zijn/haar project - rekening houdend met de specifieke kenmerken van het thema waarrond men werkt en met de context waarbinnen men opereert - de groeimarges kan invullen.

Bij de toepassing van het instrument zijn drie fasen te onderscheiden. In een eerste fase wordt een half-open interview afgenomen van één of twee medewerkers van het preventie-initiatief. De verkregen data worden in de tweede fase aan de hand van een codeersysteem in reflectieschema's geplaatst. Deze schema's vormen de basis om in de laatste fase, het reflectiemoment, tot een constructieve discussie te komen omtrent de dimensies, hun huidige invulling en hun groeimarges.

Het doorlopen van deze fasen gebeurt idealiter door iemand die een coördinerende, superviserende en/of bijsturende functie heeft t.a.v. projecten die aan preventie doen. Het is deze persoon (vb. verantwoordelijke van een CLB) die het interview afneemt van één of twee projectmedewerkers, vervolgens de reflectieschema's invult en ten slotte de discussie op gang brengt tijdens het reflectiemoment.

Dit instrument werd ontworpen om lopende projecten te voorzien van nieuwe inzichten en stimulansen om hun werking bij te sturen, om verder te evolueren tot wenselijke preventie-initiatieven. Het biedt een ideale ondersteuning voor tussentijdse bijsturingsmomenten.

Het instrument is niet geschikt ter evaluatie van preventieprojecten. De reflectieschema's laten geen vergelijking toe tussen verschillende projecten. Daartoe ontbreekt immers te veel informatie over de context waarbinnen projecten opereren. De schema's geven ook niet aan vanaf wanneer een dimensie al dan niet "voldoende" werd ingevuld. Bovendien kunnen de vragen in het interview door de projectwerker 'wenselijk' beantwoord worden, zodat de schema's een mooier beeld geven van het project dan dat het in werkelijkheid is.

Tijdens het testen werd het als zeer belangrijk ervaren dat het interview in een "reflectieve sfeer" verloopt in plaats van in een "evaluatieve sfeer". Enkel als het de betrokkenen duidelijk is dat de PSP reflectie en groei tot doel heeft en niet evaluatie, verkrijgt men de nodige informatie om de dimensies waarheidsgetrouw in beeld te brengen.

Besluit

Voor ons was de meest prioritaire lacune het gemis aan een duidelijke en coherente visie op welke welzijns- en gezondheidspreventie wenselijk is. Het fundament waarop verder kan gebouwd worden, bleef tot nog toe té onsamenhangend en té weinig geëxpliciteerd. We investeerden in dit onderzoek dan ook in het uittekenen, expliciteren en operationaliseren van

een coherent en ethisch verantwoorde visie op wenselijke preventie. Hoewel het voorwerp van verdere discussie, zal een dergelijke visie steeds de noodzakelijke basis zijn om een transparante, efficiënte en effectieve preventie op te bouwen. Het voorgesteld instrument (PSP) is een middel om ook in het onderwys naar deze wenselijke preventie te groeien.

BURSSSENS D., VERDONCK D. en VETTENBURG, N. (*)

(*) Burssens, D., OGJC, Hooverplein, 10, 3000 Leuven
Verdonck, D., CAW Artevelde, Prinsenhof, 56, 9000 Gent
Vettenburg, N., Vakgroep Sociale Agogiek UGent, H. Dunant-
laan, 2, 9000 Gent en Majong/Welwijs, Hooverplein, 10, 3000 Leu-
ven.

Voor meer informatie: nicole.vettenburg@law.kuleuven.ac.be

BIBLIOGRAFIE

- BRAITHWAITE, J., & PETTIT, Ph. (1990). *Not just deserts. A republican theory of criminal justice*. Oxford: Clarendon Press.
- BRAITHWAITE, J. (1991). Foreword. In Th. SHEFF & S. RETZINGER (Eds.), *Emotions and violence: shame and rage in destructive conflicts*. Lexington/Toronto: Lexington Books.
- DE CAUTER, F. en WALGRAVE, L., *Methodiek van de preventieve projectwerking*, Leuven, Acco, 1999.
- GOEDSEELS, E. en VAN DEN BERGH, B. (2003), 'Tieners op de schoolbanken. Het school(be)leven van 10- tot 18-jarige kinderen en jongeren in Vlaanderen: een beschrijvende en explorerende kijk', *Welwijs*, jrg. 14, nr. 2, 25-29.
- VETTENBURG, N., BURSSSENS, D., GORIS, P., MELIS, B., VAN GILS, J., VERDONCK, D. en WALGRAVE, L. (2002), *Preventie m.b.t. de jeugd inzake welzijn en gezondheid. Visie en ontwikkeling van instrumenten*. Een onderzoek in opdracht van Mieke Vogels, Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid, Gelijke Kansen en Ontwikkelingssamenwerking, 77p. met bijlagen en instrumenten.
- De publicatie van het rapport verschijnt in het najaar 2003: VETTENBURG, N., BURSSSENS, D., GORIS, P., MELIS, B., VAN GILS, J., VERDONCK, D. en WALGRAVE, L., *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*, Heverlee, Lannoocampus,
- VETTENBURG, N., en VANDEWIELE, B., Preventie van antisociaal gedrag op school. De bruikbaarheid van het preventiemodel van F. De Cauter, *Welwijs*, 2001, 1, 36-39.
- WALGRAVE, L. (2002). Imposing restoration instead of inflicting pain. Socio-ethical reflections on the judicial reaction to crime. In A. VON HIRSCH (Ed.), *Restorative justice and criminal justice. Competing or reconcilable paradigms*. Oxford: Hart.

NOTEN

- ¹ Deze opdracht werd door de Vlaamse Minister van Welzijn toegekend aan een onderzoeksequipe bestaande uit leden van de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie (K.U.Leuven), het Onderzoekscentrum Kind en Samenleving en de Karel de Grote Hogeschool (Antwerpen). Het werd uitgevoerd tussen 15 december 2001 en 31 oktober 2002. Voor de volledige verslaggeving, zie: publicatie van het onderzoeksrapport: VETTENBURG, N., BURSSSENS, D., GORIS, P., MELIS, B., VAN GILS, J., VERDONCK, D. en WALGRAVE, L., *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*, Heverlee, Lannoocampus, (verschijnt in november 2003).
- ² Voor de uitwerking van de achterliggende mens- en maatschappijvisie: zie publicatie van het onderzoeksrapport bij Lannoocampus, najaar 2003: VETTENBURG, N. e.a., *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*, Heverlee, Lannoocampus, najaar 2003.
- ³ Voor meer info, zie: DE CAUTER, F. en WALGRAVE, L., *Methodiek van de preventieve projectwerking*, Leuven, Acco, 1999.
- ⁴ Zie: VETTENBURG, N., en VANDEWIELE, B., Preventie van antisociaal gedrag op school. De bruikbaarheid van het preventiemodel van F. De Cauter, *Welwijs*, 2001, 1, 36-39.
- ⁵ De PreventieSpiegel Projecten wordt als bijlage toegevoegd bij de publicatie: VETTENBURG, e.a. (2003).